

Festivalul de la Paris

...Așadar, iată că pentru a treia oară carul lui Thespis a poposit în capitala Franței. Festivalul de artă dramatică de la Paris prilejuiește, ca și în anii precedenți, o amplă demonstrație a celor mai diverse forțe și concepții artistice, a celor mai variate tradiții și culturi teatrale. Pentru câteva săptămîni, Teatrul „Sarah Bernhardt” găzduiește formații teatrale sosite din toate colțurile lumii.

Din R.P.R. și Suedia, din U.R.S.S. și țările Americii Latine, din S.U.A. și Israel, popoarele lumii și-au trimis solii artei lor scenice, tinzînd să transforme această însemnată întîlnire artistică într-un festival al popoarelor, dornice să proclame de pe scenă mesajul lor de pace și prietenie. Multe din spectacolele incluse în programul festivalului sînt prin ele însele o expresie a năzuinței popoarelor de a găsi — prin mijlocirea artei — drumurile către învingerea obstacolelor ridicate fără voia lor în calea cunoașterii și apropierii reciproce.

Ce alte semnificații mai pline de înțelesuri poate căpăta inițiativa Teatrului „Schiller” din Berlinul occidental de a prezenta la Paris o dramatizare după *Război și pace*, aceea a Teatrului de dramă din Stockholm de a prezenta *Unchiul Vanea*, sau aceea a ansamblului „Theatre Workshop” de a oferi publicului parizian câteva spectacole cu *Aventurile soldatului Svejk*, a scriitorului ceh Hasek?

În aceeași ordine de idei, se impune cu evidență, nu ca un simplu act de prezență, ci ca o participare semnificativă la implicațiile mai adînci și mai complexe ale festivalului, faptul că teatrul american se prezintă cu *Jurnalul Annei Frank*, lucrare evocatoare a unor tragedii trăite pe pămîntul Europei de milioane de ființe omenești, din pricina atrocităților săvîșite de regimul nazist și peste care unii ar voi să aștearnă astăzi vălul tăcerii.

Binevenită, în anul sărbătoririi unui secol de la nașterea lui G. B. Shaw, este prezența repetată a operei causticului irlandez în programul festivalului cu *Cezar și Cleopatra* (Teatrul de Repertoriu de la Birmingham) și *Candida* (Dublin Players și ansamblul islandez).

Teatrul Național din Praga a venit cu două piese ale dramaturgiei cehe: *Brigandul* de Karel Capek și *Soarele apune deasupra Atlantidei* de V. Nezval.

În ce ne privește, actorii colectivului Teatrului Național „I. L. Caragiale” s-au pregătit să prezinte spectatorilor parizieni cele mai valoroase spectacole ale repertoriului lor.

Anul acesta, muzica a adăugat magia sonorităților ei jocului de lumini și de umbre de pe scenă. Festivalul s-a deschis cu un program muzical de opere, concerte simfonice și coruri.

Un element deosebit de interesant îl constituie, fără îndoială, programul cinematografic al manifestărilor de la Paris, cuprinzînd opere inedite și clasice care ilustrează legăturile strînse dintre teatru și cinematograf și eficiența fiecăruia din cele două genuri.

Prilej de afirmare și de comunicare a celor mai semnificative realizări artistice ale fiecărei țări, Festivalul de la Paris stă sub semnul unor eforturi comune de a transforma arta într-o tribună a adevărului și a frumosului. Și acest lucru îi cheazăuște succesul.

Pe Broadway și în săli oropsite...

Centralizată la New York, în cele 33 de săli din districtul Times Square de pe Broadway, mișcarea teatrală americană este determinată de severele condiții economice sub semnul cărora se desfășoară. Cînd înscenarea unei piese cu un singur decor ne-

cesită astăzi o investiție de 50.000 de dolari, iar cea a unui spectacol muzical 300.000—400.000 de dolari; cînd proprietarii săliilor cer să li se asigure drept beneficii un minim săptămînal de 3.000—3.500 de dolari, nu-i nici o mirare că prețul biuletelor urcă pînă la 8 dolari și că țelul suprem al oamenilor de teatru este de a satisface gustul celor ce-și pot permite luxul de a plăti această sumă.

În asemenea împrejurări, este desigur explicabil de ce, în ultimele două stagii, nu s-a jucat de pildă pe Broadway aproape nici o piesă clasică. Riscul comercial al unei asemenea întreprinderi ar fi fost prea mare și singurii care au îndrăznit să și-l asume au fost tinerii animatori ai cîtorva formații teatrale ce dau, de cîțiva ani spectacole sporadice, în unele săli mici din alte cartiere ale New York-ului.

La un preț accesibil și pungilor mai modeste, una din aceste formații, intitulată „*The Shakespearerights*” (Shakespearienii), a prezentat în amfiteatrul „Jan Huss” două spectacole cu: *A douăsprezecea noapte* și *Neguțătorul din Veneția*, care au entuziasmat pînă și pe criticii cei mai blazați ai marilor cotidiane. *Macbeth* și *Visul unei nopți de vară*, montate pe scena aceluiași teatru, au cunoscut un succes similar.

Coriolan a revăzut de asemenea lumina rampei pe scena unui teatru din aceeași categorie, „*The Phoenix*”, care se bucură, adeseori, de concursul unor actori consacrați, dornici să poată juca și roluri din marele repertoriu, complet abandonat de teatrul comercial. Tot „*The Phoenix*” a prezentat două spectacole interesante cu: *Construcătorul Solness* de Ibsen și *Medicul în dilemă* de Shaw.

Deși jucată pe o mică scenă improvizată, *Trei surori*, nemuritoare capodoperă a lui Cehov, a constituit, în ultima vreme, unul din spectacolele cele mai interesante din New York. În actuala stagiune, în aceeași sală s-a reprezentat *Livada cu vișini* și apoi *Unchiul Vanea*, în care Franchot Tone a deținut rolul lui Astrov.

Cerințele crescînde ale publicului american pentru un teatru de idei n-au putut rămîne totuși fără răsunet pe Broadway. Așa se explică de ce la „*Winter Garden*” s-a reprezentat timp de opt săptămîni puternica tragedie a lui Christopher Marlowe. *Tamerlan cel Mare*, în timp ce „*Booth Theatre*” a montat *Red Roses for Me* (Dați-mi trandafirii roșii) a lui Sean O'Casey, spărgînd în felul acesta complotul tăcerii urzit în jurul marelui dramaturg irlandez și care timp de 21 de ani l-a împiedicat să fie prezent pe scenele americane.

Desigur, aceste inițiative nu sînt prea

numeroase pe Broadway. Este grăitor în sensul acesta cazul lui Orson Welles, unul din cei mai mari actori de azi ai Statelor Unite, care a trebuit să depună insistente eforturi pe lângă municipalitatea New York-ului pentru a putea monta în sala acesteia — „*New York City Center of Music and Drama*” — *Regele Lear*.

Iată de ce publicul american dornic să vizioneze un adevărat spectacol de teatru trebuie să-și îndrepte, de cele mai multe ori, pașii spre una sau cealaltă din micile săli de cartier, prin strădania cărora afișul teatral al New York-ului cunoaște și citeva spectacole valoroase. *The Three Penny Opera* — versiunea americană a celebrei *Dreigroschenoper* (Opera de trei parale de Bertolt Brecht — este prezentată cu deosebit succes de către micul „*Theatre de Lys*”. Încurajată de acest exemplu, o nouă formație — intitulată *The Open Stage* (Scena deschisă) — a montat de curînd o altă piesă a lui Brecht, *The Private Life of the Master Race* (Viața intimă a rasei supreme), o necruțătoare satiră la adresa regimului nazist.

Tot unui mic teatru de cartier i-a revenit și meritul de a fi reprezentat interesanta piesă a lui George Bellack, *The Troublemakers* (Instigatorii).

Bellack a reușit să sublinieze, în chip pregnant, marea primejdie ce amenință, într-un climat de intimidare și isterie, pe orice om cîstit ale cărui opinii nu sînt pe placul oficialității.

Torin Gerrity, un tînr student al universității Saunders, publică într-un ziar local o serie de articole în care atacă pe cîțiva politicieni reacționari. Patru colegi ai săi, ațîțați de cei vizați în aceste articole, năvălesc beți în camera lui și-lucid în bătaie. Stanley Carr, colegul de cameră al lui Gerrity, după o timidă încercare de a opri pe agresori, cedează în fața amenințărilor criminalilor și ale influențelor lor sustinătoare, contribuind astfel la mușamalizarea crimei.

Din acest moment, Carr devine personajul principal al piesei. Ce trebuie să facă el? Să persiste în tăcerea sa, înăbușînd clocoțul demnității sale revoltate, sau, luîndu-și inima în dinți, să-i înfrunte, cu orice risc, pe asasini?

Între timp, se îndrăgostește de sora celui ucis, este primit cu brațele deschise în casa familiei de tatăl și de bunicul lui Gerrity, un bătrîn rebel irlandez. Cînd în cele din urmă, se hotărăște să spună adevărul, criminalii îl acuză că el ar fi fost în realitate șeful bandei și este eliminat împreună cu ei de autoritățile universitare.

Dintre spectacolele prezentate pe Broadway trebuie menționată și piesa *Inherit the Wind* (Praful se va alege de voi) de Je-

rome Lawrence și Robert E. Lee. Deși scrisă încă în 1950, ea n-a putut fi reprezentată decât cinci ani mai târziu.

Piesa este dramatizarea unui celebru proces înscenat, în 1925, de către autoritățile statului Tennessee, profesorului de biologie John T. Scopes, acuzat că propagă teoria darwinistă a evoluției, în loc de a expune elevilor săi versiunea biblică a creării lumii în șase zile. Acuzăția a fost susținută atunci de o proeminentă personalitate politică, William Jennings Bryan, fost de trei ori candidat la președinția Statelor Unite, iar apărarea lui Scopes, de către marele avocat Clarence Darrow. Cu toată obstrucția judecătorilor, Darrow a izbutit să reducă la absurd toată argumentația obscurantistă a lui Bryan. Totuși, cei doisprezece jurați l-au condamnat pe Scopes la o amendă de 100 de dolari. Dar, după cum a declarat, pe drept cuvânt, Darrow după proces, pentru milioanele de jurați din toată lumea, Scopes a fost adevăratul învingător în această luptă pentru libertatea gândirii.

Rolul lui Darrow a fost interpretat magistral de Paul Muni.

O soartă mult asemănătoare cu cea a lui Lawrence și Lee a avut-o și Arthur Miller, unul din cei mai reprezentativi dramaturgi ai Americii de astăzi, care după doi ani de grele eforturi a izbutit, la începutul stagiunii 1955-1956, să găsească un teatru care să prezinte cele două noi piese ale sale în cite un act: *Memory of Two Mondays* (S-a întâmplat într-o zi de luni) și *A view from the Bridge* (Vedere de pe pod), surprinzând câteva aspecte din viața clasei muncitoare americane.

Un spectacol întâmpinat cu căldură de publicul american a fost *The Diary of Anne Frank* (Jurnalul Annei Frank) de Frances Goodrich și Albert Hackett, care se joacă la teatrul „Cort Theatre”. Eroina piesei este o tinăra fată în vîrstă de 13 ani, fugită din Germania împreună cu familia ei, după instaurarea puterii naziste. Izbucnirea războiului surprinde familia Frank la Amsterdam. Ocuparea Olandei de către naști obligă familia Annei Frank să-și caute adăpost în podul casei unor prieteni olandezi. Ascunși, ei rezistă pînă în august 1944, cînd sînt trădați și predați Gestapoului. Anne Frank moare în lagărul de la Belsen. Tatăl ei, singurul membru al familiei care a scăpat cu viață din aceste grele încercări, reîntors la Amsterdam, regăsește caietul de însemnări zilnice al Annei Frank, scris în perioada premergătoare arestării. Însemnările din acest caiet au stat la baza piesei.

Folosind un bogat material de viață, Frances Goodrich și Albert Hackett au creat un spectacol de un profund conținut uman, subliniind evoluția Annei Frank dintr-o adolescentă zburdălnică într-o femeie energică și plină de curaj în fața încercărilor vieții.

Dintre ultimele premiere prezentate de teatrele americane trebuie să menționăm *The Innkeepers* (Hangiții), piesa debutantului Theodore Apstein, care a fost reprezentată la „John Golden Theatre” doar de patru ori.

Un funcționar de stat din Washington este concediat fiindcă se descoperă că, acum 12 ani, soția lui, pe cînd era studentă, a fost membră a Partidului Comunist. Cei doi soți se stabilesc într-un orașel din Mexic, unde deschid un mic han, care să le asigure existența. Soțul este complet demoralizat și refuză să se întoarcă în Statele Unite, chiar atunci cînd i se oferă un post bine retribuit într-o întreprindere particulară. Dar soția sa refuză să mai rămînă în exil, convinsă că n-a greșit cînd a intrat în Partidul Comunist și că singurul mijloc de a stăvili maccarthismul este de a-l înfrunta fără înfricare.

A doua zi după premiera acestei piese, critici dramatice ai celor mai răspîndite cotidiane din New York au decretat-o „slabă”, sfătuiind pe cititori să se abțină de a o viziona. Părerile acestor critici americani n-au putut demoraliza însă nici pe actorii și nici pe autorul acestui spectacol; părăsind puțin primitivul „John Golden Theatre”, care refuza să-i mai găzduiască, ei au pornit să caute o nouă sală, cit mai departe de Broadway, pentru a continua seria spectacolelor.

Căutînd să găsească remediul actualelor deficiențe ale teatrului american, revista „Saturday Review” a cerut recent părerea mai multor dramaturgi din Statele Unite, care, aproape toți, nu văd — în cadrul condițiilor economico-sociale de azi — decât o singură soluție: sprijinirea cit mai intensă a micilor teatre dinafara Broadwayului. Cel mai limpede și cuprinzător a fost răspunsul lui Arthur Miller:

„Dacă vrem piese bune, să reducem prețul билетelor de la 8 dolari la 75 cenți. Acest bilet de 75 cenți va revoluționa întreaga noastră literatură dramatică și ne va reda tuturor vîlaga pe care am pierdut-o. Piese mari nu se pot scrie decât sub imperiul unui mare imbold, pe care nu ni-l pot da decât niște spectatori robuști și avizi de cultură, nu actualii cumpărători de bilete care vin la teatru numai ca să-și omoare — timp de două ore — plictiseala”.

Alf. ADANIA